

Zdzisław Gębołyś
Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy
ORCID 0000-0001-6322-478X

Przekraczanie granic aksjologicznych. Przekłady literatury polskiej w Rumunii w latach 1945–2018

Kiedy ukazał się pierwszy przekład dzieła literackiego z języka polskiego na język rumuński? Na to pytanie, niestety, nie da się udzielić wiarygodnej odpowiedzi. Staralem się tego dociec na różne sposoby. Przeglądałem bibliografie, katalogi oraz bazy danych największych bibliotek polskich i rumuńskich. Kierowałem zapytania w tej sprawie do największych bibliotek w Polsce i w Rumunii. Wysłałem w sumie kilkadziesiąt zapytań do polskich i rumuńskich tłumaczy i badaczy zajmujących się literaturą polską, do Rumunii i do Polski. Moje starania zakończyły się połowicznym powodzeniem. Muszę przyznać, że moje zainteresowanie znalazło większy rezonans w Rumunii. Otrzymałem między innymi odpowiedzi od najważniejszych przedstawicieli rumuńskiej polonistyki, prof. Constantina Geambașu, dr Cristiny Godun oraz nauczyciela języka francuskiego w Ploiești, Vasile Moga. Jednak większość maili pozostała bez odpowiedzi bądź też otrzymana odpowiedź była wysoce niezadowolająca. O wiele bardziej owocne okazało się studiowanie literatury przedmiotu. Dzięki odnalezionym publikacjom uzyskałem stosunkowo dobre wyobrażenie na temat recepcji polskiej literatury w Rumunii, aczkolwiek polska literatura przedmiotu na ten temat jest stosunkowo skromna i w zasadzie składają się nań opracowania rumuńskich badaczy w języku polskim, w tym opracowania Jana Zawory¹, Iona C. Chițimii²,

¹ J. Zawora, *Literatura polonă în România după al II-lea război mondial (1945–1972)*, mps pracy doktorskiej, promotor: prof. dr I. C. Chițimia, București 1974. Warto zapoznać się też z pracą V. Jeglinskiego: *Relații literare și culturale româno-polone în prima jumătate a secolului al XX-lea* — niestety w druku (w różnych pismach specjalistycznych) ukazały się tylko niektóre rozdziały.

² I. C. Chițimia, *Literackie studia i szkice rumunistyczno-polonistyczne*, pod red. H. Misterkiego, przeł. Z. Hryhorowicz, PWN, Warszawa 1983; *idem*, *Probleme de bază ale literaturii române vechi*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București 1972; *idem*, *Historia literatury polskiej (XII–XVIII)*, Curs universitar, Centrul de Multiplicare al Universității din

Mihaia Mitu³, Iona Petričy⁴, Olgi Zaičik⁵ oraz Stana Velei⁶, a z młodszych badaczy: C. Geambașu⁷, C. Godun⁸. Jedynym wyjątkiem potwierdzającym tę regułę jest opracowanie Danuty Bieńkowskiej⁹. Literatura przedmiotu jest zdecydowanie bogatsza po rumuńskiej stronie. Wyjątkowa w tym zasługa S. Velei, autora monografii na temat recepcji literatury polskiej w Rumunii, uwzględniającego w ograniczonym zakresie również literaturę niebeletrystyczną¹⁰, oraz C. Geambașu, który sporządził wykaz niesamodzielnych pod względem wydawniczym zestawień bibliograficznych literatury polskiej na język rumuński¹¹. Na początku września 2019 r. otrzymałem od dr C. Godun w załączniku wersję elektroniczną bibliografii przekładów z literatur

București, București 1972; *idem*, *Scrieri alese*, ediție îngrijită, prefață și note de M. Mitu, Editura Universității, București 2008.

³ Książka M. Mitu: *Romano-Polonica I, studii de istorie culturală*, Editura Universității din București, București 2007.

⁴ I. Petriča, *Confluente culturale româno-polone*, Editura Minerva, București 1976; *idem*, *Studii polono-române*, Editura Universității, București 1994.

⁵ Najważniejsze książki Olgi Zaičik: *Henryk Sienkiewicz*, Editura Universității, București 1971; *eadem*, *Pasiunea romantică*, ELU, București 1965.

⁶ S. Velea, *Interferențe literare româno-polone*, Editura Minerva, București 1989; *idem*, *Istoria literaturii polone*, vol. 1-2, Editura Universității, București 1986, 1990, vol. 3, Editura Medro, București 1995; *idem*, *Literatura polonă în România. Receptarea unei mari literaturi*, Editura Seaculum, București 2001; *idem*, *Mickiewicz*, Editura Medro, București 1995; *idem*, *Paralelisme și retrospective literare*, Editura Universității, București 1974; *idem*, *Reymont*, Editura pentru Literatură, București 1966; *idem*, *Romanul polonez contemporan*, Editura Universității, București 1984; *idem*, *Scritori polonezi (studii monografice)*, Editura Academiei, București 1972; *idem*, *Sienkiewicz*, Editura Medro, București 1998; *idem*, *Universalști și comparatiști români contemporani*, Editura Medro, București 1996; *idem*, *Siluate literare din Țara Vistulei*, Editura Pegasus Press, București 2004.

⁷ Zob. C. Geambașu, *Literatura polonă în România. Încercare de bilanț*, [w:] *idem*, *Texte și context. Incursiuni critice în literatura polonă*, Editura Universității, București 2009, s. 5-22. Bibliografie cząstkowe dla poszczególnych epok opracował w swojej syntezie recepcji literatury polskiej w Rumunii, S. Velea — zob. *idem*, *Literatura polonă în România...*

⁸ C. Godun, *Teatrul lui Tadeusz Różewicz*, Editura Paideia, București 2008.

⁹ D. Bieńkowska, *Krytyczne przedstawienie polskich przekładów literatury rumuńskiej oraz rumuńskich przekładów literatury polskiej*, „Literatura na Świecie” 1991 nr 1, s. 327-328.

¹⁰ Najważniejsze teksty historycznoliterackie S. Velei: *Literatura polonă în România...*

¹¹ C. Geambașu, *Bibliografie*, [w:] *Literatura polonă Între tradiție și modernitate*, Casa Cartii De Stiinta, Cluj-Napoca 2018, s. 183-184. Zob. też inne dzieła C. Geambașu: *Cultură și civilizație polonă (secolele X–XVII)*, Editura Paideia, București 2009; *Ipostaze lirice și narative (Incursiuni în literaturile polonă, română și bulgară)*, Editura Medro, București 1999 [drugie wyd. Editura Universității, București 2010]; *Maria Dąbrowska. Proza interbelică*, Editura Medro, București 1996; *Scritori polonezi (secolul XX)*, Editura Paideia, București 2003; *Texte și contexte (Incursiuni critice în literatura polonă)*, Editura Universității, București 2009.

słowiańskich na język rumuński za lata 1945–2011¹², uzupełnioną w skrótowym ujęciu przez C. Godun zestawieniem za lata 2004–2018, umieszczonym na stronie internetowej Instytutu Polskiego w Buukareszcie¹³. Mimo to zdecydowałem się podjąć tego zadania. Spróbuję zatem przedstawić, na podstawie zgromadzonego materiału bibliograficznego, obraz zainteresowania literaturą polską w Rumunii po II wojnie światowej. Skupię się przede wszystkim na przekładach literatury pięknej na język rumuński. Odpowiem na kilka pytań ogólnych i szczegółowych, w tym, ile ukazało się przekładów, gdzie i kiedy się ukazały. Niemniej ważne jest ustalenie, kto z polskich pisarzy był/jest tłumaczony w Rumunii i przez kogo. Podstawą badawczą analizy są bibliografie narodowe, bibliografie przekładów¹⁴ oraz katalogi bibliotek narodowych obu krajów, Polski i Rumunii¹⁵. Badaniami objąłem przekłady wydane w latach 1945–2018 na obszarze całej Rumunii.

¹² *Bibliografia traducerilor din literaturile slave (1945–2011)*, Coord. A. Olteanu, C. Geambașu, Editura Universității din București, București 2011.

¹³ C. Godun, *Lista cronologică a titlurilor poloneze traduse în limba română* www.culturapoloneza.ro/carte-poloneza-in-limba-romana.html [dostęp 2019-11-27].

¹⁴ J. Wilgat, *Literatura polska w świecie. Bibliografia przekładów*, wstępem zaopatrzył J. Parandowski, Biblioteka Narodowa, Penclub Polski Klub Literacki, Warszawa 1965; L. Ryll, J. Wilgat, *Polska literatura w przekładach 1945–1970*, słowo wstępne M. Rusinka, Agencja Autorska, Warszawa 1972; B. Staniów, „*Z uśmiechem przez wszystkie granice*”. *Recepcja wydawnicza przekładów polskiej książki dla dzieci i młodzieży w latach 1945–1989*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1986; *Literatura polska w przekładach 1971–1980*, oprac. D. Bilikiewicz-Blanc i in., Wydawnictwo Biblioteki Narodowej, Warszawa 2008; *Literatura polska w przekładach 1981–2004*, pod red. D. Bilikiewicz-Blanc, T. Szubakiewicza i inn., Biblioteka Narodowa, Warszawa 2005; *Literatura polska w przekładach 1990–2000*, pod red. D. Bilikiewicz-Blanc i T. Szubakiewicza, Biblioteka Narodowa, Warszawa 2000. Podejmując podobne badania, także w odniesieniu do przekładów literatury polskiej na inne języki, warto sięgnąć do tekstu Anny Seweryn na temat bibliografii przekładów polskiej literatury pięknej — zob. A. Seweryn, *Materiały do bibliografii przekładów polskiej literatury pięknej*, „Nowa Biblioteka” 2012 nr 2, s. 143–184 — bibliografia ta nie zawiera jednak zestawienia bibliografii przekładów literatury polskiej na język rumuński.

¹⁵ Biblioteka Narodowa [online] www.katalogi.bn.org.pl/discovery/search?vid=48OMNIS_NLOP:48OMNIS_NLOP&sortby=rank&lang=pl Biblioteca Nacional a Romaniei [online] www.bibnat.ro/Scurt-istoric-s2-ro.htm [dostęp 2019-11-27] W latach 1956–2009 ukazywała się w formie samodzielnej publikacji *Bibliografia „Polonica Zagraniczne”* (od 2006 r. tylko w formie elektronicznej). Niestety od 2010 r. jest prowadzona w formie aktualizowanej na bieżąco bazy danych, dostępnej na stronie Biblioteki Narodowej w zakładce „Katalogi centralne i bibliografie” — co znacznie skomplikowało proces wyszukiwania przekładów literatury polskiej. Bibliografia *Literatura polska w przekładach* kontynuowana jest teraz w ramach bibliografii *Polonica zagraniczne*, dlatego przeszukując katalog BN, należy skorzystać z wyszukiwania zaawansowanego, łącząc hasła LLP i PZ spójnikiem „lub” oraz wybierając język rumuński: www.katalogi.bn.org.pl/discovery/search?query=any,contains,lpp,OR&query=any,contains,pz,AND&filter=lang,exact,rum,AND&tab=LibraryCatalog&search_scope=NLOP_IZ_

Polsko-rumuńskie kontakty literackie

Początki polsko-rumuńskich kontaktów kulturalnych sięgają XV w. W latach 1405–1530 kilkudziesięciu Mołdawian i Siedmiogrodzian studiowało w Akademii Krakowskiej. Wiele wzmianek o polsko-rumuńskich kontaktach kulturalnych można spotkać w literaturze historycznej obu narodów. Spośród polskich źródeł godzi się wymienić *Kronikę* Jana Długosza oraz innych polskich kronikarzy okresu późnego średniowiecza oraz renesansu: Marcina Bielskiego, Macieja Miechowitę, Pawła Piaseckiego, Macieja Strykowskiego, Aleksandra Gwagnina¹⁶. Pierwsze¹⁷ tłumaczenie literatury polskiej na język rumuński pojawiło się przypuszczalnie na przełomie XVIII i XIX w. Wcześniej tłumaczone były dzieła polskie w Rumunii na łącinę. Prawdopodobnie jednym z pierwszych tłumaczy literatury polskiej w języku polskim na język rumuński był Gheorge Asachi, który przetłumaczył utwór Ignacego Krasickiego pt. „Żona modna”¹⁸. W XIX w. popularnymi polskimi pisarzami, tłumaczonymi na język rumuński, byli: Adam Mickiewicz oraz Józef Ignacy Kraszewski. W 1891 r. zaczęto wykładać język polski na uniwersytecie w Bukareszcie¹⁹. Od początku XX w. tłumaczono w Rumunii dzieła Henryka Sienkiewicza, do czego przyczyniło się przyznanie pisarzowi literackiej nagrody Nobla (1905). Do 1945 r. ukazało się w Rumunii 67 jego dzieł. Tłumaczono również dzieła Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego, Elizy Orzeszkowej, Adolfa Dygasińskiego, Stanisława Przybyszewskiego oraz Stanisława Wyspiańskiego²⁰. Dopiero jednak po II wojnie światowej wzrosło w Rumunii zainteresowanie przekładami polskiej literatury pięknej na język rumuński. To zarazem teza robocza mojego tekstu, którą postaram się uzasadnić.

NZ&sortby=date_d&vid=48OMNIS_NLOP:48OMNIS_NLOP&lang=pl&mode=advanced&ofset=0 . Otrzymanych wyników nie można w obecnej wersji katalogu zapisać zbiorczo.

¹⁶ M. Mitu, *Rumuńsko-polskie związki literackie*, [w:] *Literatura polska. Przewodnik encyklopedyczny*, t. 2. *N-Ż*, komitet red. J. Krzyżanowski (przewodniczący), od 1976 Cz. Hernas, PWN, Warszawa 1985, s. 320.

¹⁷ Znak zapytania usprawiedliwia nieodnalezienie informacji o wcześniejszych przekładach. Niestety na to pytanie nie udzielili mi odpowiedzi również rumuńscy literaturoznawcy. Według jednego z nich, Vasile Mogi, prawdopodobnie pierwszym utworem tłumaczonym na język polski był pacierz.

¹⁸ M. Mitu, *Rumuńsko-polskie związki literackie...*, s. 320-321.

¹⁹ *Ibidem*, s. 320.

²⁰ *Ibidem*.

Przekłady polskiej literatury pięknej na język rumuński

Przyjęta dla potrzeb rozprawy periodyzacja ma charakter umowny. W syntezie poświęconej przekładom literatury polskiej w Rumunii posłużono by się najpewniej chronologią, zaproponowaną przez najwybitniejszego z żyjących znawców literatury polskiej w Rumunii, C. Geambașu²¹. Przyjąłem jednak chronologię polityczną, dzieląc zebrany materiał na dwa okresy: komunistyczny (1945–1989) oraz postkomunistyczny (1990–2018).

W latach 1945–2018 ukazały się w Rumunii ogółem 452 książki literackie z zakresu polskiej literatury pięknej w języku rumuńskim (247 tytułów). W tej liczbie mieszczą się również 43 antologie oraz 5 opracowań historyczno- i teoretyczno-literackich. Edytorską odpowiedzialność wzięło na siebie 26 redaktorów oraz 157 tłumaczy. Ogółem przetłumaczone zostały w Rumunii książki 182 polskich autorów. Centrum wydawniczym polskiej książki beletrystycznej była, jest i najprawdopodobniej będzie stolica Rumunii, Bukareszt.

Chronologia wydawnicza

Średnio ukazywało się rocznie 6 przekładów polskiej literatury na język rumuński. W latach 1945–1948 ukazały się tylko trzy przekłady dzieł Sienkiewicza na język rumuński²², w 1949 r. tylko jeden przekład, ale, mimo że literatura polska w Rumunii przeżywała w ciągu 74 lat powojennych lepsze i gorsze czasy, to od tego momentu corocznie pojawiał się w druku, w najgorszym razie jeden przekład (1949) lub dwa przekłady (1953, 1965, 1981). Najlepszymi latami dla literatury polskiej w Rumunii w okresie komunistycznym były: 1973 (11 przekładów), 1974 (9), 1975, 1986, 1987 (7) — zob. tab. 1.

²¹ Podzielił on obecność literatury polskiej w Rumunii na sześć etapów: 1. Wiosna Ludów; 2. Wpływ Adama Mickiewicza na rumuńskich demokratów; 3. Rok 1863; 4. Koniec XIX wieku — Sienkiewicz; 5. Odzyskanie niepodległości przez Polskę (1918); 6. Okres po II wojnie światowej — zob. C. Geambașu, *Două decenii de literatură polonă în România (1990–2010)* (tekst referatu, niepublikowany, otrzymany od autora).

²² H. Sienkiewicz, *Cavalerii crucii*, trad. de A. Iacobescu, București 1945; *idem*, *Pan Wołodyjowski*, trad. de A. Iacobescu, Ed. Cugetarea, București 1945; H. Sienkiewicz, *Quo vadis*, trad. de A. Iacobescu, Ed. Cugetarea, București 1945; H. Sienkiewicz, *Quo vadis*, trad. de A. Iacobescu, Ed. Cugetarea, București 1945; Ed. Tenzi, București 1991, trad. de Const. A. I Ghica; București, f.e., 1945.

Tab. 1. Przekłady literatury polskiej na język rumuński w Rumunii w latach 1945–1989. Chronologia wydawnicza

ROK	LICZBA WYDANYCH KSIĄŻEK	ROK	LICZBA WYDANYCH KSIĄŻEK
1945	3	1970	5
1949	1	1971	5
1950	3	1972	7
1951	3	1973	11
1952	4	1974	9
1953	2	1975	7
1954	5	1976	6
1955	3	1977	6
1956	3	1978	5
1957	7	1979	3
1958	3	1980	7
1959	4	1981	2
1960	6	1982	5
1961	2	1983	3
1962	6	1984	4
1963	6	1985	4
1964	7	1986	7
1965	2	1987	7
1966	2	1988	3
1967	7	1989	4
1968	4		
1969	4		

Źródło: opracowanie własne.

Generalnie rzecz biorąc, okres komunizmu, a zwłaszcza dwie pierwsze dekady (1945–1965) nie obfitował w przekłady polskiej literatury pięknej w Rumunii. Pewne ożywienie zauważyć można w l. 70. XX w., ale nadal ilościowa reprezentacja polskich przekładów przedstawiała się dość słabo. W okresie postkomunistycznym zostało wydanych do 2018 r. 238 przekładów literatury polskiej na język rumuński. Najwięcej wydań przypada na lata: 2014, 2015 (19). W 2003 r. (15), 2008, 2017 (14) — zob. tab. 2.

Tab. 2. Przekłady literatury polskiej na język rumuński w Rumunii w latach 1990–2018. Chronologia wydawnicza

ROK	LICZBA WYDANYCH KSIĄŻEK	ROK	LICZBA WYDANYCH KSIĄŻEK
1990	2	2005	8
1991	12	2006	4
1992	15	2007	12
1993	6	2008	14
1994	6	2009	10
1995	6	2011	12
1996	5	2012	11
1997	8	2013	8
1998	16	2014	19
1999	15	2015	19
2000	5	2016	8
2001	7	2017	14
2002	11	2018	7
2003	15		
2004	11		

Źródło: opracowanie własne.

W okresie postkomunistycznym nastąpiło spore ożywienie zainteresowania literaturą polską w Rumunii, co znalazło wyraz w znacznym wzroście liczby tłumaczonych i wydawanych przekładów z języka polskiego na język rumuński. Przy porównaniu dwóch przedziałów czasowych — 1945–1989; 1990–2018 — widać wyraźnie tendencje i preferencje. Szczegółowa analiza pojawi się w dalszej części wywodu. Już teraz warto zaznaczyć dostrzegalne upodobania oraz determinujące je polityczne uwarunkowania. W latach 1945–1989, czyli w czasach sterowania kulturą, podporządkowania jej ideologii oraz sojuszom politycznym, wydawani byli przede wszystkim klasyści. Literatura współczesna była reprezentowana przez pisarzy wybitnych, ale wyłącznie takich, którzy funkcjonowali w oficjalnym obiegu wydawni-

czym. Nie było więc miejsca dla przekładów dzieł Czesława Miłosza, bardzo długo nie wydawano dzieł Sławomira Mrożka, Witolda Gombrowicza i Zbigniewa Herberta. Od 1990 r. pojawili się wcześniej wykluczeni pisarze, ale również chętnie zaczęto wydawać znanych i cenionych również w Polsce przedstawicieli literatury współczesnej. Nadal dominują publikacje klasyki a nieobecność pisarzy o zdecydowanym obliczu antykomunistycznym (Józef Mackiewicz, Sergiusz Piasecki) jest wymowna. Wyjątkiem jest Ferdynand Ossendowski (*Lenin; Ludzie, zwierzęta i nowi bogowie*).

Tytuły

Najchętniej tłumaczonymi dziełami literackimi były książki Henryka Sienkiewicza: *Quo vadis* (19), *Ogniem i mieczem* i *Potop* (7), *Pan Wołodyjowski* (5), *W pustyni i w puszczy* (4). Pięć wydań miały: *Solaris* Stanisława Lema, *Komediantka* Władysława Reymonta, *Faraon* Bolesława Prusa, *Znachor* i *Profesor Wilczur* Tadeusza Dołęgi-Mostowicza. Czterokrotnie została wydana *Lalka* B. Prusa oraz *Krzyżacy* H. Sienkiewicza. Swoistym fenomenem wydawniczym jest *Rękopis znaleziony w Saragossie* Jana Potockiego, który doczekał się 6 wydań. W latach 1945–1989 najchętniej były wydawane dzieła H. Sienkiewicza, S. Lema, B. Prusa. Po 1989 r. do tej listy dołączają: W. Gombrowicz (*Ferdydurke; Pornografia; Trans-Atlantyk*), Z. Herbert (*Pan Cogito*); Andrzej Sapkowski, Cz. Miłosz, Jan Paweł II, Olga Tokarczuk (7 dzieł)– zob. tab. 3.

Tab. 3. Najchętniej wydawane tytuły literatury polskiej w Rumunii w latach 1945–2018

LICZBA WZNOWIENÍ DANEGO TYTUŁU	TYTUŁ
19	<i>Quo vadis</i>
7	<i>Potop; Ogniem i mieczem</i>
6	<i>Rękopis znaleziony w Saragossie</i>
5	<i>Profesor Wilczur; Znachor; Solaris; Faraon; Komediantka; Krzyżacy; Pan Wołodyjowski</i>
4	<i>Poematy</i> (T. Różewicz); <i>Lalka; W pustyni i w puszczy</i>
3	<i>Zniewolony umysł; Manekiny; Pornografia; Katar; Bez dogmatu</i>
2	<i>Myśli nieuczestane; Sabra; Ultima dorne; Sangele; Kosmos; Ferdydurke; Teatr; Dzienniki</i> (Gombrowicz); <i>Cyberiada; Granica; Julianka; Anielka; Pani Eliza; Chłopi; Rodzina Połanieckich; Hania; Doktor Hanemann; Mercedes-Benz; Agonia</i>

Źródło: opracowanie własne.

Autorzy

W rankingu najbardziej popularnych autorów polskich bezwzględnie na pierwszym miejscu znajduje się H. Sienkiewicz (66 wydanych książek), po nim następują: W. Gombrowicz i Stanisław Lem oraz B. Prus (16 wydanych książek), Cz. Miłosz, W. Reymont (10 tytułów), Leszek Kołakowski, O. Tokarczuk, A. Mickiewicz, A. Sapkowski, T. Dołęga-Mostowicz oraz Stefan Żeromski, Andrzej Stasiuk, Zbigniew Herbert, Jan Potocki (6 wydanych książek). Stosunkowo liczną grupę stanowią pisarze z pięcioma wydanymi książkami (Jan Paweł II, Ryszard Kapuściński, Zofia Nałkowska, D. Bieńkowska, W. Szymborska, Wanda Wasilewska), Najliczniejszą grupę tworzą autorzy, którym wydano w Rumunii jeden lub dwa tytuły. Nietrudno stwierdzić, w świetle wyników analizy, że największym powodzeniem cieszy się w Rumunii, statystycznie rzecz biorąc, polska literatura współczesna (XX–XXI w.). Na 182 wszystkich autorów tylko 22 to reprezentanci klasyki, pozostali to przedstawiciele literatury współczesnej. Relatywnie sporym zainteresowaniem cieszy się również klasyka literatury pięknej, co wyraża się nie tyle w liczbie tłumaczonych dzieł, co we wznowieniach tytułów. Niezmiennie dominujący są autorzy zaliczani do grupy najwybitniejszych klasyków literatury polskiej (Sienkiewicz, Prus, Żeromski, Reymont). Zmienia się natomiast, co zrozumiałe i naturalne, nie tylko z uwagi na czynnik polityczny, lista tłumaczonych autorów — zob. tab. 4.

Tab. 4. Autorzy polscy tłumaczeń na język rumuński w latach 1945–2018 (do 3 wydanych książek)

AUTOR	LICZBA WYDANYCH KSIĄŻEK
Henryk Sienkiewicz	66
Witold Gombrowicz	16
Stanisław Lem	16
Bolesław Prus	16
Czesław Miłosz	10
Władysław Reymont	10
Leszek Kołakowski	7
Olga Tokarczuk	7
Adam Mickiewicz	7
Andrzej Sapkowski	7

Tadeusz Dołęga-Mostowicz	7
Andrzej Stasiuk	6
Zbigniew Herbert	6
Jan Potocki	6
Stefan Żeromski	6
Danuta Bieńkowska	5
Ryszard Kapuściński	5
Zofia Nałkowska	5
Wisława Szymborska	5
Wanda Wasilewska	5
Tadeusz Różewicz	4
Jarosław Iwaszkiewicz	4
Eliza Orzeszkowa	4
Paweł Huelle	3
Stanisław Ignacy Witkiewicz	3
Adam Nawrocki	3
Juliusz Słowacki	3
Janusz Korczak	3
Władysław Szpilman	3
Alina i Czesław Centkiewiczowie	3
Adam Burakowski	3
Jerzy Grotowski	3

Źródło: opracowanie własne.

Nie powinno dziwić, że częściej tłumaczona jest proza niż poezja. Powód wydaje się dość prosty. Proza jest bardziej przystępna dla współczesnego czytelnika. Do tego dochodzą preferencje wydawców i tłumaczy. Nie bez znaczenia jest również promocja literatury polskiej poprzez targi książki, Instytut Polski w Bukareszcie oraz program translatorski @Poland, prowadzony od

2004 r. przez Instytut Książki²³. W jego ramach zostało wydanych dotąd 57 książek. W obrębie tłumaczonych dzieł literackich dominują przekłady prozy i poezji. Rzadziej, ale przekłada się książki, które można zakwalifikować do określonych nurtów literackich: literatura podróżnicza (Arkady Fiedler), literatura popularna (T. Dołęga-Mostowicz), literatura kryminalna (Joe Alex), literatura dla dzieci i młodzieży (Hanna Ożogowska), literatura faktu (R. Kapuściński), science fiction (S. Lem) i fantasy (Andrzej Sapkowski).

Skupiłem się na literaturze pięknej, ale godzi się zaznaczyć, że jest tłumaczona na język rumuński i wydawana w Rumunii również polska literatura naukowa (filozofowie — Leszek Kołakowski; Władysław Tatarkiewicz, Tadeusz Kotarbiński, socjologowie — Jan Szczepański). Wychodzą również drukiem teksty polityczne (Adam Michnik, Ryszard Legutko, J. Karpiński, Piotr Wierzbicki, Wojciech Jaruzelski). Z roku na rok wzrasta zainteresowanie literaturą krajoznawczą (Małgorzata Rejmer; Bogumił Luft). Istotny segment rynku polskiej książki w Rumunii stanowi nieuwzględniona w omówieniu leksykografia polsko-rumuńska (słowniki, podręczniki).

Tłumacze

Środowisko translatorskie polskiej literatury pięknej, składające się z tłumaczy oraz redaktorów wydawanych książek (często są to te same osoby), jest dość liczne, aczkolwiek większość z nich to osoby już nieżyjące. Ogółem liczy 157 osób. Pokolenie tłumaczy literatury polskiej na język rumuński wzrosło w latach 60. i 70. XX w. w kręgu polonistyki w Bukareszcie. Byli to przede wszystkim Olga Zaičik, Stan Velea, Nina Grigorescu, Rodica Ciocan, Mihai Mitu i inni²⁴. Do tego grona w następnym dziesięcioleciu dołączyli absolwenci Uniwersytetu Jagiellońskiego (Elea Linta, Ion Petriča) oraz Uniwersytetu Warszawskiego (Nicolae Mareș, Anda Mareș, Ilia Ivan, Vasile Matei, Constantin Geambașu). Dzięki nim wzrosła wyraźnie liczba tłumaczeń oraz ich jakość. W ciągu 30 lat udało się przetłumaczyć dzieła ze wszystkich epok literackich²⁵.

²³ Program adresowany do zagranicznych wydawców, obejmujący głównie beletrystykę, poezję i eseistykę, utwory historyczno-literackie, historyczne, filozoficzne, socjologiczne i politologiczne, literaturę faktu, komiks lub literaturę dla dzieci i młodzieży. Instytut zapewnia udział finansowy w kosztach tłumaczenia, zakupu licencji i w uzasadnionych przypadkach (komiksy, książki ilustrowane) wydruku utworu. Dzięki dofinansowaniu w ramach tego programu wydano tłumaczenia polskich książek na ponad czterdzieści języków świata. Język rumuński zajmuje wśród nich jedno z czołowych miejsc. Zob. *Program Translatorski ©Poland*, www.institutksiazki.pl/dotacje,3,programy-institutu-ksiazki,2,program-translatorski-%C2%A9poland,15.html [dostęp 2019-11-27].

²⁴ Zob. C. Geambașu, *Literatura polonă Între tradiție și modernitate*, s. 203-210.

²⁵ *Ibidem*, s. 185-196.

Wśród redaktorów mających największe zasługi w przygotowaniu wydań zbiorowych (antologii) wyróżnić należy: M. Mitu; O. Zaičik, Victor N. Jeglin-ski, Valeriu Butulescu, Alexander Serban). Najbardziej aktywnymi translatorami literatury polskiej na rumuński są: O. Zaičik, Holban, I. Petriča, N. Mareş, C. Geambaşu, A. Serban, C. Godun, A. Nawrocki. Obecnie najbardziej znanymi tłumaczami są: C. Geambaşu, C. Godun, V. Moga, A. Serban — zob. tab. 5.

Tab. 5. Tłumacze literatury polskiej tłumaczonej na język rumuński w latach 1945–2018 (do 3 wydanych książek)

TLUMACZ	LICZBA WYDANYCH KSIĄŻEK
C. Geambaşu	56
S. Velea	51
O. Zaičik	38
I. Petriča	28
N. Mareş	21
E. Linta	20
M. Mitu	19
C. Godun	18
T. Holban	12
G. Serban	11
D. Telemac	11
A. Szabo	10
M. Fiscutean	10
P. Stoicescu	9
C. Toiu	8
R. Janowska-Lascar	6

Źródło: opracowanie własne.

Analiza zebranego materiału bibliograficznego przynosi też interesujące informacje o preferencjach translatorskich poszczególnych tłumaczy. Przykładowo C. Geambaşu ma w swoim dorobku tłumaczenia prozy Stefana

Chwina, poezji i dramatów Z. Herberta, dzieł filozoficznych L. Kołakowskiego. Constantin Geambașu nie stroni jednak również od klasyków: Jana Kochanowskiego czy A. Mickiewicza. Zasługą C. Geambașu są również przekłady dzieł Cz. Miłosza. Tłumaczem dzieł T. Dołęgi-Mostowicza był I. Petrița. Jest on również tłumaczem dzieł W. Gombrowicza, które wcześniej przekładała C. Godun. Nicolae Mareș przetłumaczył kilkanaście dzieł Jana Pawła II. Bodaj najbardziej konsekwentnym tłumaczem dzieł S. Lema był M. Mitu²⁶. Swoistą specjalizację translatorską zauważamy również u S. Velei, tłumacza dzieł S. Mrożka, W. Reymonta i H. Sienkiewicza. Ogromne zasługi dla przekładów literatury polskiej wniosła, nieżyjąca już, Olga Zaičik²⁷, w której dorobku translatorskim znajdują się przekłady wielu polskich pisarzy: A. Mickiewicz, A. Fredro, H. Sienkiewicz, S. Żeromski, M. Konopnicka, M. Dąbrowska, J. Iwaszkiewicz, M. Choromański, M. Kuncewiczowa, Cz. Miłosz, O. Tokarczuk i in. Co najmniej kilku z translatorów kwalifikuje się do miana tłumacza-ambasadora, zgodnie z typologią utworzoną przez Jerzego Jarniewicza, czyli osób tłumaczących jak najszerzy krąg kanonicznych twórców, piszących w odmiennych poetykach, o różnych światopoglądach. Zapewne wielu tłumaczy literatury polskiej na rumuński kwalifikuje się również do miana tłumaczy — legislatorów, tj. osób, którzy sami wybierają autorów i teksty, nie kierując się ani modami, ani pragmatyką²⁸.

Geografia wydawnicza

Głównym ośrodkiem wydawniczym literatury polskiej w Rumunii był i pozostaje Bukareszt. Statystyka jest więcej niż wymowna. W Bukareszcie zostało wydanych łącznie 414 tytułów (91%). W Bukareszcie mieszczą się siedziby 79 spośród ogółem 109 wydawców polskiej książki. Tak było w socjalistycznej Rumunii, kiedy nieliczne tytuły ukazały się również w stolicy Mołdawii — Jassy, i kilka w Cluj. Jednak dopiero zmiany polityczne spowodowały rozszerzenie edytorstwa książki polskiej w Rumunii. Pojedyncze tytuły były wydawane w Timișoara, Ploiești, Oradea, Brașov i w Sučava — zob. tab. 6.

²⁶ V. Mare-Prvat, *Mihail Mitu nie żyje. Co wybitny tłumacz Mickiewicza, Słowackiego, Lema pisał o Ryszardzie Kapuścińskim?* www.wyborcza.pl/7,75410,22873686,mihai-mitu-nie-zyje-wybitny-tlumacz-mickiewicza-slowackiego.html [dostęp 2019-11-27].

²⁷ www.eduteka.pl/doc/zaicik-olga [dostęp 2019-11-27].

²⁸ J. Jarniewicz, *Tłumacz jako twórca kanonu*, [w:] *Gościnność słowa. Szkice o przekładzie literackim*, Kraków 2012, s. 23-33; T. Pióro, *Recepcja literatury polskiej za granicą — uwagi tłumacza i wydawcy* www.witryna.czasopism.pl/gazeta/arttykul.php?id_arttykulu=75 [dostęp 2019-11-27]. „Tytuł” 2000 nr 4. W. Hajduk-Gawron, *Przekłady literatury polskiej a dobór tekstów literackich w nauczaniu cudzoziemców* www.sjtkp.us.edu.pl/wp-content/uploads/2017/05/wioletta_hajduk_gawron.pdf; N. Stelmaszyk, *Literatura polska w Niemczech po 1989 r.* www.polska-niemcy-interakcje.pl/articles/show/70 [dostęp 2019-11-27].

Tab. 6. Ośrodki wydawnicze książki polskiej w Rumunii w latach 1945–2018

MIEJSCE WYDANIA	LICZBA WYDANYCH KSIĄŻEK
Bukareszt	414
Jassy	52
Cluj-Napoca	10
Oradea	6
Pitești	5
Timisoara	2

Źródło: opracowanie własne.

Drugim pod względem znaczenia ośrodkiem wydawniczym książki polskiej w Rumunii jest miasto Jassy, po nim Cluj-Napoca i Oradea. Mapa wydawania książki polskiej obejmuje ogółem 11 ośrodków. Wysoka pozycja Jassy znajduje uzasadnienie w tradycji wielowiekowych związków polsko-mołdawskich. Z kolei Cluj-Napoca to historyczna stolica Siedmiogrodu, też bliskiego historycznie Polsce, a dziś drugiego pod względem wielkości miasta w Rumunii, ważnego ośrodka uniwersyteckiego. Z roku na rok wzrasta znaczenie Suczawy, na północy Rumunii, niepisanej stolicy Polonii rumuńskiej. Wokół tamtejszego Domu Polskiego ukształtował się swego rodzaju ośrodek kulturalny, którego jedną z funkcji jest organizowanie corocznych sympozjów w ramach Dni Polskich. Pokłosiem owych spotkań są polsko-rumuńskie edycje materiałów pokonferencyjnych pod nazwą „Blżej siebie”²⁹.

Wydawcy

Rok 1989 jest również ważną cezurą w odniesieniu do oficyn wydawniczych zajmujących się wydawaniem książki polskiej. Do 1989 r. występował swoisty monopol wydawniczy. Funkcję wydawcy książki polskiej pełniły kolejno: „Universa” (60). Ed. de Stat pentru Literatura si Arta (28), „Minerva” (22), Ed. Tineretului (21), „Albatros” (14). Po 1989 r. nastąpiła decentralizacja w wydawaniu książki polskiej w Rumunii. Wzrosła znacznie liczba wydawców zarówno w Bukareszcie, jak i na tzw. prowincji. Obecnie najchętniej wydawana jest książka polska w następujących wydawnictwach: „Humanitas” (15), „Nemira” (25), „Leda” (12), „RAO” (17), „Allfa” (10). Poza Bukaresz-

²⁹ Zob. K. Nowak, *Polsko-rumuńskie konferencje w Suczawie (1999–2017. Kształtowanie się ważnego forum polsko-rumuńskiej wymiany myśli naukowej*, „Balcanologia Posnanensia” XXIV, 2017, s. 171-195.

tem najpopularniejszymi wydawcami książki polskiej są: „Polirom” (Jassy) (26), Performantica (Jassy) (9) — zob. tab. 7.

Tab. 7. Wydawcy książek w języku polskim (przekładów) w Rumunii w latach 1945–2018

WYDAWCA	LICZBA WYDANYCH KSIĄŻEK
Ed. Univers	60
Ed. de Stat pentru...	28
Polirom	26
Nemira	25
Minerva	22
Tineretului	21
RAO	17
Paideia	16
Humanitas	15
Albatros	14
Leda	12
Allfa	10
Junimea	9
Performantica	9
Curta DE Veche	9
Universitatis, Bukareszt	8
Art	7

Źródło: opracowanie własne.

Zdecydowana większość przekładów literatury pięknej na język rumuński to tłumaczenia jednostronne, czyli opublikowane w języku rumuńskim. Po 1989 r. zaczynają się coraz częściej pojawiać wydania paralelne, dwujęzyczne, polsko-rumuńskie, czego przykładem mogą być utwory Aleksandra Nawrockiego, D. Olczak, Bogdana Polipciuca, S. Popek i W. Szymborskiej³⁰.

³⁰W. Szymborska, *Clipa/Chwila*, ediție bilingvă, traducere, prefață și note de C. Geambașu, Editura Paideia, București 2003.

Ważną rolę w przyswojeniu literatury polskiej w Rumunii pełnią antologie i studia historyczno-literackie. Znaczenie antologii dla upowszechnienia polskiej literatury jest nie do przecenienia. W zbiorach poezji i prozy znajdują swoje miejsce często literaci nieobecni w samodzielnych realizacjach wydawniczych³¹. W latach 1945–2018 zostały opublikowane ogółem 43 antologie literatury polskiej. Pierwsza antologia pojawiła się na rumuńskim rynku wydawniczym w 1951 r. Od tego momentu, nieregularnie wprawdzie, ale dość często ukazywały się w druku zbiory utworów literackich. W podziale na rodzaje literackie dominuje poezja (21) przed prozą (12). Do najbardziej aktywnych redaktorów antologii należy N. Mareş, który wydał aż 5 antologii. Po dwie antologie mają na swoim koncie: M. Bahus, I. Petriča, A. Budica, A. G. Serban, I. Popovici, S. Daicu.

Badania na temat literatury polskiej dopełniają studia historyczno-literackie, będące dziełem tych spośród tłumaczy, którzy byli bądź są podporą bukaresztańskiej polonistyki. Przebiegają w trzech głównych kierunkach:

- (1) rumuńsko-polskie stosunki kulturalne i literackie (I. C. Chițimiia; I. Petriča; S. Velea);
- (2) studia monograficzne: Sienkiewicz (O. Zaičik; S. Velea); W. Reymont (S. Velea); A. Mickiewicz (S. Velea); M. Dąbrowska (C. Geambașu);
- (3) studia komparatystyczne (S. Velea; I. Petriča, C. Geambașu)³².

Konteksty

O dostępności literatury polskiej w Rumunii przekonałem się osobiście, odwiedzając Bibliotekę Miejską w Sibiu, gdzie przekłady literatury pięknej w języku polskim na język rumuński zajmują kilkanaście półek. Polska literatura jest w Rumunii niewątpliwie znana, choć na pewno nie zajmuje pierwszoplanowej pozycji. Jej ranga jest zdecydowanie niższa, co zrozumiałe, od literatury anglojęzycznej, także od literatury wywodzącej się z krajów romańskich, a spośród języków słowiańskich — od literatury rosyjskiej. Związki historyczne Rumunii, a właściwie księstw rumuńskich z Polską, mają kilkusetletnią tradycję, ale też z racji oddalenia geograficznego i językowego, wreszcie braku polskiej państwowości w latach 1795–1918, nie są one zbyt silne i nie dorównują np. polsko-rosyjskim związkom literackim, czy nawet polsko-nie-

³¹ *Antologie de poezie slavă premodernă (Nu e zână mai frumoasă)*, coord. C. Barborică, O. Nedelcu, Ed. Paideia, București 2007; *Banchetul (Nuvele polone contemporane)*, selecție, traducere și prefață de O. Zaičik, ELU, Ed. Minerva, București 1976; *Cântece vorbite*, traducere și postfață de N. Mareş, prefață de A. Rău, Ed. Junimea, Iași 1999; *Lirică poloneză*, selecție și traducere de V. Butulescu, note bibliografice de L. Butulescu, Anul Ediției, Petroșani 1996.

³² C. Geambașu, *Polonistyka rumuńska między tradycją a reformą* [online] www.sjtkp.us.edu.pl/wp-content/uploads/2017/05/inne_optyki_geambasu.pdf [dostęp 2019-11-27]; *idem, Literatura polska w świetle komparatystyki rumuńskiej*, „Postscriptum Polonistyczne” 2012, s. 143-150.

mieckim. O sile lub słabościach polskiej obecności kulturalnej w Rumunii współcześnie można by mówić wiele i długo, choćby dlatego, że determinuje je wiele czynników. O kilku z nich warto jednak powiedzieć. Wpływ polityki dał się szczególnie odczuć w okresie tzw. realnego socjalizmu (1945–1989). Oddziaływanie ekonomii jest widoczne po 1989 r., kiedy to o wydaniu lub niewydaniu książki w mniejszym stopniu decyduje polityka, a przede wszystkim względy finansowe, czyli ekonomiczna opłacalność. Do tego dochodzi element naukowy i językowy. Dobra znajomość języka polskiego, warunek konieczny działalności przekładowej, jest w Rumunii, poza Bukowiną, zamieszkałą zresztą przez nieliczną Polonię (ok. 4 tys. osób i małą polską kolonię w Bukareszcie), dość słaba. Nie ma w Rumunii samodzielnych szkół polskich. W dziewięciu miejscowościach na obszarze rumuńskiej Bukowiny są prowadzone lekcje języka polskiego³³. Ponadto są prowadzone kursy języka polskiego w dużych miastach, w ostateczności można się dziś uczyć języka obcego, również polskiego, przez Internet w trybie online. Zgodzić się jednak należy, że to stanowczo za mało, aby zostać tłumaczem literatury polskiej. Większość tych tłumaczy wywodzi się albo ze środowiska naukowego, albo literackiego. Niezmiernie zasłużona na tym polu jest polonistyka rumuńska, założona w 1949 r. na uniwersytecie w Bukareszcie³⁴. Dziś język polski można jeszcze studiować w szkołach wyższych w Jassy, Cluj i Craiovej.

Wyjątkową rolę w popularyzowaniu znajomości kultury polskiej, literatury polskiej, a nawet języka polskiego pełni Związek Polaków w Rumunii (ZPR) z siedzibą w Suczawie³⁵, który jest reprezentacją niewielkiej polskiej społeczności. Większość Polaków mieszkających w Rumunii posługuje się językiem rumuńskim i nienajgorzej językiem polskim. Potencjalnie przynajmniej mogą przyczynić się do poszerzenia znajomości literatury polskiej w Rumunii, a w niektórych przypadkach mogą współuczestniczyć również w dziele translacji.

Drugą instytucją ważną dla propagowania literatury polskiej w Rumunii jest Instytut Polski w Bukareszcie³⁶. Instytut ten wspiera poznanie języka polskiego na różne sposoby. Oprócz kursów języka polskiego oferuje liczne dzieła dostępne w mediatece. Na stan, ilość i jakość przekładów polskiej literatury pięknej w Rumunii mają pewien wpływ również instytucje działające

³³ Zob. K. Nowak, *Problemy szkolnictwa polskiego w Rumunii oraz Moldawii dawniej i współcześnie*, „Rocznik SNPL” 2017, t. 17, s. 243-244.

³⁴ Zob. Rumunia, „Biuletyn Polonistyczny” 1962, nr 5, s. 83-85; C. Geambașu, *Literatura na polonistycie rumuńskiej* — tekst otrzymany od autora.

³⁵ *Związek Polaków w Rumunii* [online] www.dompolski.ro/pl/dni-polskie-blizej-siebie-29-31-08-2019/ [dostęp 2019-11-27].

³⁶ *Instytut Polski w Bukareszcie* [online] www.culturapoloneza.ro/pl/mediateka.html [dostęp 2019-11-27].

w Polsce. Kilka z nich warto wymienić. Są to, po pierwsze, uniwersytety prowadzące studia rumuńskie. Po drugie, jest to Instytut Rumuński w Warszawie³⁷. Do jednostek zajmujących się działalnością naukowo-badawczą w zakresie przekładów literatury polskiej na języki obce należy od wielu lat Katedra Międzynarodowych Studiów Polskich przy Uniwersytecie Śląskim w Katowicach³⁸. Ponadto przekładami z języka rumuńskiego a także wspieraniem polskiej twórczości w Rumunii zajmują się: Instytut Adama Mickiewicza, Instytut Sztuki Filmowej, Instytut Książki, Instytut Teatralny, Instytut Fryderyka Chopina.

Statystyka służy z reguły do wykazania stanu ilościowego. W tym przypadku zaś, dzięki pogłębionej analizie statystycznej, można było również zbadać zgromadzony materiał statystyczny pod względem przemiany jakościowej. Wnioski jakie się nasuwają z tego oglądu są generalnie optymistyczne. Literatura polska cieszy się w Rumunii dużym powodzeniem. Świadczy o tym liczba wydanych książek, częstotliwość wydawnicza, ale również ulegająca w ostatnich dwóch dekadach różnicowaniu geografia wydawnicza. Nie byłoby to możliwe bez znacznego zaangażowania rumuńskich tłumaczy, wspieranych przez Instytut Książki w dziele translacji literatury polskiej. Dzięki temu wysiłkowi czytelnik rumuński ma możliwość poznania coraz częściej, obok klasyki, również nowości polskiej literatury współczesnej. W tym kontekście znajduje uzasadnienie powołanie się w tytule rozprawy na aksjologię. Literatura polska w Rumunii służy m.in. propagowaniu wartości wspólnych dla obu społeczeństw. Poprzez literaturę, jak to się dzieje w przypadku literatury polskiej, rumuński czytelnik może poznać świat wartości specyficznych dla polskiej kultury, społeczeństwa (patriotyzm, przywiązanie do wiary katolickiej, wolność głoszona poglądów), może też wczytać się w wartości przestrzegane w życiu codziennym zwykłych ludzi (szczęście rodzinne, dobre zdrowie, uczciwe życie, szacunek dla innych ludzi, praca zawodowa i in.).

³⁷ *Rumuński Instytut Kultury* [online] www.icr.ro/ [dostęp 2019-11-27] — tu należy podkreślić wyjątkową aktywność dyrektora Instytutu dr Sabri Daici, i podziękować za cenne rady udzielone w trakcie przygotowywania rozprawy.

³⁸ *Konferencje z cyklu „Literatura polska w świecie”* [online] konferencje nie odbywały się online, www.studiapolskie.us.edu.pl/badania/publikacje-elektroniczne/literatura-polska-w-swiecie/ [dostęp 2019-11-27].

Zdzisław Gębotyś

Crossing Axiological Boundaries. Translations of Polish Literature in Romania in the Years 1945–2018

Abstract

Polish-Romanian literary contacts date back to the Middle Ages. Poland's historical and political connections with Romanian principalities also resulted, especially after the invention of printing, in reaching for the literary output and learning it through printed translations of books. In the initial period, historical literature was mainly translated from Latin and Polish into Romanian. In Enlightenment in Romania, Polish literature was only translated and published. The works of Adam Mickiewicz and Henryk Sienkiewicz enjoyed exceptional popularity in the 19th century. However, the real flourishing of translation did not take place until after World War II.

The text discusses translations of Polish literature made in Romania in 1945-2018. On the basis of bibliographic material collected in Polish and Romanian bibliographies and catalogs, translations according to formal and publishing attribute have been characterized: authors, translators, places and chronology of publication, publishers. Characteristics have demonstrated an unflagging interest in Polish literature on the Romanian publishing and reading market, showed main trends, literary tastes and preferences, as well as gaps and unused opportunities.

Keywords: Polish literature; Romania; translations; publishing market; analysis; 1945–2018.